

Nowe dla Puszczy Kozienickiej i rzadko spotykane gatunki Cerambycidae (Coleoptera)

Rare and new long horn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) in the
Kozienice Forest

MAREK MIŁKOWSKI¹, WOJCIECH PIĄTEK², JAN TATUR-DYTKOWSKI³

¹ul. Królowej Jadwigi 19 m. 21, 26-600 Radom; e-mail: milkowski@poczta.neostrada.pl

²Cztery Kopce 1 m. 2, 26-903 Głowaczów; e-mail: wojtek_piątek@op.pl

³ul. Bronikowskiego 2 m. 4, 02-796 Warszawa; e-mail: hells_bells@tlen.pl

ABSTRACT: Eight species of Cerambycidae (Coleoptera) new for the Kozienice Forest and five very rare but known from this locality.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Cerambycidae*, the Kozienice Forest, Central Poland, new records.

Wstęp

Teren Puszczy Kozienickiej (PK) ze względu na swoje położenie – na pograniczu Mazowsza i Małopolski, wpływ elementów górskich i podgórskich, bogactwo siedlisk oraz stosunkowo dużą powierzchnię lasów o charakterze zbliżonym do naturalnego, jest atrakcyjny przyrodniczo. Przez puszcę przebiegają granice zwartych zasięgów jodły pospolitej, klonu jaworu, buka zwyczajnego, modrzewia polskiego i prawdopodobnie cisa. Większość obszaru PK znajduje się na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego.

Kózkowate PK są stosunkowo dobrze poznane. Dzięki kilkunastoletnim pracom badawczym znanych jest z tego obszaru 98 gatunków tych chrząszczy (MIŁKOWSKI 2004). Wiele z nich to duże rzadkości, znane jak dotąd z nie-

wielu stanowisk w kraju. Do najciekawszych można zaliczyć: *Arhopalus ferus* (MULS.), *Acmaeops marginatus* (FABR.), *Necydalis major* L., *Axinopalpis gracilis* (KRYN.), *Leioderes kollari* (L. REDT.), *Semanotus undatus* (L.), *Phymatoderus pusillus* (FABR.), *Xylotrechus ibex* (GEBL.), *Pogonocherus ovatus* (GOEZE), *Acanthocinus reticulatus* (RAZOUM.).

W okresie od 2004 roku stwierdzono występowanie 8 nowych gatunków kózkowatych oraz odkryto nowe stanowiska taksonów już znanych z PK, lecz rzadko spotykanych.

Jeśli nie zaznaczono inaczej materiał dowodowy znajduje się w zbiorach autorów.

Autorzy składają podziękowanie prof. dr. hab. J. M. GUTOWSKIEMU za cenne uwagi i wskazówki wykorzystane w tej pracy.

Wykaz gatunków

Arhopalus ferus (MULSANT, 1839)

– Świerże Górne (UTM: EC32), 5 VIII 2006 – 1 ex., pod odstającą korą sosny na pożarzysku, leg. M. MIŁKOWSKI (MM).

Gatunek w Polsce stosunkowo rzadko spotykany, związany z drzewostanami iglastymi, głównie sosnowymi. Częściej spotykany w zachodniej części kraju (BURAKOWSKI i in. 1990). Był podawany z obrzeży PK (Radom - Wincentów) (MIŁKOWSKI 2004). Oba znane stanowiska zlokalizowane są w drzewostanach uszkodzonych przez pożar.

Anoplodera sexguttata (FABRICIUS, 1775)

– Maciejowice (EC31), 11 VI – 24 VI 2004 – 9 exx., na kwiatach *Leucanthemum vulgare* LAM. s. s., *Aegopodium podagraria* L., *Rubus* spp., *Aruncus sylvestris* KOSTEL., *Galium* spp., leg. W. PIĄTEK (WP).

– rez. „Brzeźniczka” (EC30), 15 VI 2004 – 1 ex., 5 VII 2005 – 1 ex., na kwiatach *A. podagraria*, leg. MM.

– Puborskie Łąki (EC20), 19 VI 2005 – 2 exx., na kwiatach *Umbelliferae*, leg. MM, M. WEŁNICKI et A. WOŹNIAK (coll. A. WOŹNIAK); 9 VI 2007 – 1 ex., na kwiatach *A. podagraria*, leg. MM.

Gatunek znany z rozproszonych stanowisk w różnych częściach kraju. Znajdowany w świetlistych lasach liściastych, najczęściej dębowych i bukowych (BURAKOWSKI i in. 1990). Jak dotąd nie był podawany z Niziny Mazowieckiej. Gatunek nowy dla PK.

Anastrangalia reyi (HEYDEN, 1889)

– Świerże Górne, 28 VI 2005 – 1♂, na kwiatach *Umbelliferae* w borze sosnowym, leg. MM.

Gatunek spotykany częściej na południu i w północnej części kraju. Rozsiedlenie tego taksonu było do niedawna niedostatecznie poznane z uwagi na mylenie z pokrewnym *A. dubia* (SCOP.) (GUTOWSKI 1995). W PK rzadki, wcześniej podany z Pionek (MIŁKOWSKI 2004).

Leptura annularis FABRICIUS, 1801

– rez. „Brzeźniczka”, 13 VI – 3 VII 2004 – 24 exx., najczęściej na kwiatach jeżyn *Rubus* spp. i *A. podagraria*, pojedynczo na kwiatach *Eupatorium cannabinum* L. i *Dactylorhiza maculata* (L.), leg. MM.

– Stanisławice (EC31), 21 I 2005 – 2 exx., z larw w gałęzi *Cerasus vulgaris* MILL. zebranej 23 XI 2003, leg. et cult. WP.

W Polsce znajdowany na rozproszonych stanowiskach w różnych krainach. Liczniej spotykany jedynie w Bieszczadach i w Puszczy Białowieskiej (BURAKOWSKI i in. 1990; GUTOWSKI 1995). Gatunek nowy dla Niziny Mazowieckiej i dla PK.

Necydalis major LINNAEUS, 1758

– Maciejowice, 22 I – 20 II 2004 – 3 exx., z larw w drewnie *Quercus robur* L. zebranych 9 XI 2003, leg. et cult. WP.

– Działki Brzózki (EC21), 19 II 2005 – 1 ex., z larwy w pniu *Salix caprea* L., leg. et cult. WP.

– rez. „Ponty im. T. Zielińskiego” (EC20), 1 VII 2006 – 1 ex., w locie wokół pnia starego dębu, leg. MM et I. STRYJSKI (IS) (coll. IS).

Gatunek znany z wielu stanowisk w różnych częściach kraju, spotykany jednak sporadycznie (BURAKOWSKI i in. 1990). Wynika to prawdopodobnie ze skrytego trybu życia tego chrząszcza. Podany z omawianego terenu z miejscowości Przejazd (MIŁKOWSKI 2004).

Leioderes kollari (L. REDTENBACHER, 1845)

– rez. „Brzeźniczka”, 2005–2006, opuszczone żerowiska w obłamanych gałęziach klonu, leg. MM.

– Maciejowice, 18 i 29 XI 2004 – 2 exx., z larw w kolebkach w gałęzi *Acer platanoides* L., zebranych 10 X 2004, leg. WP.

Rzadki gatunek, uważany za relikw lasów pierwotnych. Larwy rozwijają się najczęściej w gałęziach klonu zwyczajnego *A. platanoides*. Znany z wielu stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1990; GUTOWSKI, HOŁOWIŃSKI 1994). Stosunkowo niedawno wykazany z miejscowości Brzózka w PK (MIŁKOWSKI 2004).

Pyrrhodium sanguineum (LINNAEUS, 1758)

- Maciejowice, 12 I 2005 – 6 exx., z poczwerek w kolebkach w drewnie *Quercus robur*, zebranych 14 X 2004, leg. et cult. WP.
- Dąbrowa Kozłowska (EC10), 8 V 2006 – 7 exx., 20 V 2006 – 6 exx., 22 V 2006 – 1 ex., na sągach dębowych, leg. MM.
- Augustów (EC30), 27 V 2007 – 1 ex., martwy na sągę dębowym, leg. J. TATUR-DYTKOWSKI (JTD).

Gatunek znany z większej liczby stanowisk głównie w Polsce zachodniej, a zwłaszcza na Dolnym Śląsku (BURAKOWSKI i in. 1990). Od niedawna częściej znajdowany również w centralnej i wschodniej części kraju. Gatunek nowy dla PK.

Phymatodes rufipes (FABRICIUS, 1776)

- Augustów, 27 V 2007 – 1 ex., martwy, leg. JTD.

Gatunek należący do najrzadziej poławianych przedstawicieli kózkowatych. Znany tylko z kilku krain w zachodniej i południowej części kraju (BURAKOWSKI i in. 1990). Jak dotąd nie był notowany z Niziny Mazowieckiej i z PK.

Xylotrechus pantherinus (SAVENIUS, 1825)

- Maciejowice, 21 XII 2005 – 9 I 2006 – 3 exx., z larw w pniu *Salix caprea*, o grubości ok. 6 cm, zebranych 14 IV 2005, leg. et cult. WP.

Chrzęszcz ten w Polsce należy do najrzadziej obserwowanych przedstawicieli Cerambycidae. We wschodniej części Polski znany jedynie z Pojezierza Mazurskiego, Beskidu Zachodniego i Pienin (GUTOWSKI 1995). Być może po części wynika to ze skrytego trybu życia. Larwy rozwijają się w różnych gatunkach wierzb – głównie w iwie. Gatunek nowy dla Niziny Mazowieckiej i dla PK.

Clytus tropicus (PANZER, 1794)

- Chinów (EC31), 12 XII 2005 – 1 ex., z larwy w kolebce w pniu *Quercus robur*, zebranej 10 XI 2005, leg. et cult. WP.

Gatunek ciepłolubny, w Polsce rzadko spotykany. We wschodniej części Polski znaleziony jedynie w 3 krainach: na Nizinie Mazowieckiej, w Puszczy Białowieskiej i na Nizinie Sandomierskiej (GUTOWSKI 1995). Najczęściej notowany z dębu. Nowy dla PK.

Agapanthia violacea (FABRICIUS, 1775)

- Kolonia Lesiów (EC10), 18 V 2006 – 7 exx., ugór przy torach kolejowych, na *Knautia arvensis* (L.), leg. MM.
- Dąbrowa Kozłowska, 19 V 2006 – 3 exx., ugór wśród pól uprawnych, na *K. arvensis*, leg. MM; 13 V – 5 VI 2007 – kilkanaście exx., na *K. arvensis*, leg. MM.

Do niedawna gatunek ten w Polsce był rzadko spotykany. W ostatnich latach obserwowany jest częściej i w większej liczbie osobników. Niedawno stwierdzony po raz pierwszy na Nizinie Mazowieckiej (GÓRSKI 2004). Wydaje się, że powiększa swój areal występowania. Larwy rozwijają się najczęściej w łodygach świerznicy polnej *K. arvensis* i świerznicy leśnej *K. dipsacifolia* KREUTZER. Gatunek nowy dla PK.

Saperda similis LAICHARTING, 1784

- Maciejowice, 18 V – 6 VI 2006 – 8 exx., z żerowisk w pędach i pniach *Salix caprea* zebranych 2–5 V 2006, leg. et cult. WP; 6 VI 2006 – 1 ex., na liściach *S. caprea*, leg. MM, WP et IS; 7 VI 2006 – 1 ex., 30 III 2007 – 1 ex., z cienkiego pnia *S. caprea*, wyciętego 6 VI 2006, leg. et cult. MM.

Gatunek w Polsce rzadko spotykany. Znany z kilku krain. Larwy rozwijają się w drewnie żywych *S. caprea*, imagines wiodą skryty tryb życia, żerując na liściach i pędach (BURAKOWSKI i in. 1990). Starsze larwy mogą żerować w drewnie martwych wierzb iw, czego potwierdzeniem jest wyhodowanie jednego osobnika tego gatunku z materiału wyciętego kilka miesięcy wcześniej. Gatunek jak dotąd nie był notowany z Niziny Mazowieckiej i z PK.

Oberea linearis (LINNAEUS, 1761)

- rez. „Leniwa” (EC20), 19 VI 2004 – 1 ex., na liściu *Corylus avellana* L., leg. MM, WP.

Chrzęszcz znany prawie z całej Polski, ale poławiany stosunkowo rzadko. Larwy rozwijają się głównie w pędach leszczyny, rzadziej innych drzew liściastych (BURAKOWSKI i in. 1990). Gatunek wykazywany z PK (Rajec Poduchowny, Aleksandrów) (MIŁKOWSKI 2004).

Podsumowanie

Uwzględniając powyższe dane, w Puszczy Kozienickiej stwierdzono występowanie 106 gatunków Cerambycidae. Stanowi to ok. 56% liczby gatunków występujących w Polsce. Niektóre z nich zostały znalezione po raz pierwszy na Nizinie Mazowieckiej i jednocześnie w Puszczy. Szczególnie wartościowe jest odkrycie *Phymatodes rufipes* i *Xylotrechus pantherinus*, które należą w Polsce do najrzadziej obserwowanych gatunków. Pomimo stosunkowo dużej liczby kózkowatych stwierdzonych na omawianym terenie, istnieje duże prawdopodobieństwo znalezienia tam kolejnych gatunków.

SUMMARY

Since 2004, eight species of long horn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) new for the Kozienice Forest, and also five very rare but known from this locality have been found. Some of them are new for the Masovian Lowland: *Anoplodera sexguttata*, *Leptura annularis*, *Phymatodes rufipes*, *Xylotrechus pantherinus* and *Saperda similis*. 106 species of Cerambycidae have been known so far from the Kozienice Forest, which constitutes about 56% of all the Cerambycidae reported from Poland.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1990: Chrząszcze Coleoptera. Cerambycidae i Bruchidae. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **15**: 1-312.
- GÓRSKI P. 2004: Kózkowate (Coleoptera: Cerambycidae) Warszawy. Kulon, **9** (2): 185-200.
- GUTOWSKI J. M. 1995: Kózkowate (Coleoptera: Cerambycidae) wschodniej części Polski. Prace IBL, A, 811: 1-189.
- GUTOWSKI J. M., HOŁOWIŃSKI M. 1994: Nowe stanowiska *Leioderus kollari* L. REDTB. (Coleoptera: Cerambycidae) w Polsce. Wiad. entomol., **13** (3): 200.
- MIŁKOWSKI 2004: Kózkowate Cerambycidae (Coleoptera) Puszczy Kozienickiej. Kulon, **9** (1): 81-116.